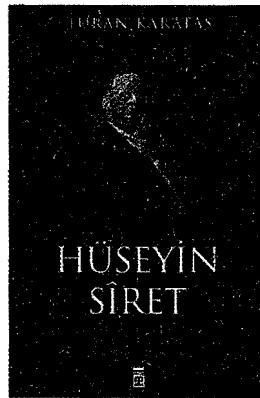

Hüseyin Sîret: Bedbaht Bir Muhalif, Kırgın Bir Şair, Sırlı Bir Derviş*

Edebiyat dünyamıza armağan ettiği *Doğu'nun Yedinci Oğlu: Sezai Karakoç* çalışmasının yanında modern Türk şiiri üzerine de kitaplar yayımlayan Prof. Dr. Turan Karataş'ın, Servet-i Fünun nesli şairlerinden Hüseyin Sîret hakkında hazırladığı yüksek lisans tezi hazırlanmasından on yedi yıl sonra okurla buluştu. Kitap, şairin bütün hayat evrelerini, eserlerini, sanatını ve sanata bakışını, siyasî geçmişi kuşatıcı bir biçimde ortaya koyuyor. 1950'lerden sonra edebiyat kamuoyundan usulca çekilen Hüseyin Sîret, ne yazık ki bugünkü nesiller tarafından bilinmiyor. Oysa, Karataş'ın kitabını okuduğunuzda Cahit Zarifoğlu'nun dediği gibi "Ne çok acı var." diye içinizden geçirmeden edemiyorsunuz. Hayatını baştan sona acıların ve trajedilerin yönettiği bir şair Hüseyin Sîret. Edebî kabiliyeti mahdut bir görüntü sunsa da, Hüseyin Sîret, edebiyata inanmış, Türk edebiyatının modernleşme dönemindeki hemen bütün kırılmalarına tanıklık etmiş birisidir. Onu okumak, hayatı hakkında derli toplu malûmat sahibi olmak, yakın dönem edebiyat tarihimize yeni bir pencereden bakma imkânını sunar bize. Turan Karataş, bu çalışmasını yayımlayarak okura bu pencereyi açmış oldu. Çalışma, şairin ilk baskılarından sonra bir daha basılmayan ve ulaşılması güç olan eserlerinden yapılan bir seçmeyi de ihtiva ettiği için

araştırmacılara yeni örnekler, yeni imkânlar sunmayı amaçlamaktadır. Kitaptan istifade ederek biz de, Hüseyin Sîret'in kim olduğuna dair bir yazı kaleme aldık.

Hüseyin Sîret'in soyu Şehsüvar Hamdullah Paşa'ya uzanır. I. Meşrutiyet'in ilanından dört yıl önce Mart 1872'de Küçük Bebek semtinde doğar. Dedesinin adını alır: Hamdullah Sîret. Üç yaşında babasını kaybeder. II. Abdülhamid'in özel emriyle Mülkiye Mektebi'ne leylî olarak yazılır. Geçirdiği bir hastalık neticesinde oradan ayrılan Sîret, Kadıköy Moda'daki Frerler Mektebi'ne girer. Burada da iki yıl okuduktan sonra eğitimi tamamlamadan ayrılır. Bu sıralar 22-23 yaşlarında olan Sîret'in resmî tahsil hayatı sona erer. 1895'te Hariciye Nezâreti Mektubî Kalemî'ne girer. Adıyaman'a sürgün kararı çıkana kadar yaklaşık beş yıl bu hiz-

* Turan Karataş, *Hüseyin Sîret Bedbaht Bir Muhalif, Kırgın Bir Şair, Sırlı Bir Derviş*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, 187 s.

mette görev yapar. 1896'da *Servet-i Fünun'* da yazmaya başladıktan sonra o dönemin genel fikirlerine taraf-tar olur. II. Abdülhamid'e düşman-dır. Durumla ilgili, "Talihin garip cil-vesine bakın ki, bir zamanlar II. Abdül-hamid'in özel emriyle Mülkiye Mekte-bi'ne giren ve orada parasız yatılı imkânı bulan Sîret, şimdi, eski hamisine ve onun idaresine düşman olmuştur." der Turan Karataş.

İlk yazılarını H. Sîret imzasıyla neşreder. Tevfik Fikret şairin ön adı-nun Hüseyin olmasını ister. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, şairin adının değişmesini doğru bulmaz. "Velade-tinde ceddinin ismi olan 'Hamdullah' tes-miye edildiği hâlde Tevfik Fikret 'Bu abdal ismidir, adın Hüseyin olsun' demiş, Sîret de kabul etmiştir. Sabıkâ 'Hamdullah' olan Hüseyin, bereket versin ki şair sözü-ne uyup da Sîret'i değiştirmiştir." der.

Hüseyin Sîret adı o dönemde, Tevfik Fikret ve Cenap'tan hemen sonra gelmektedir. Tecrübe mahiyetindeki birkaç yazısını dışarıda tuttu-ğumuzda, şair, şiir dışında kalemini oymatmamıştır. İlk gençlik yıllarında dönemin edebiyat anlayışında yerini alan Sîret'in Adıyaman'a sürgün edil-mesine sebep olan bir düzenbazlık kurulur. Sembolik olarak II. Abdül-hamid'in tahttan indirileceği bir dü-zen tertip edilecek diye bir söylenti çıkınca, bu söylentiye adları karışan Tevfik Fikret ve Sîret'in evleri aranır. Evlerde bulunan kırmızı kapaklı ki-tapların "kan ve ihtilal" anlamına geldiğine hükmedilerek her iki şair de kısa bir süre tutuklanır. Bu kısa sü-reli tutuklama Sîret'in Sultan'a olan nefretini perçinler. Bu olayın ardın-dan kısa bir süre sonra tarihe Trans-val Mektubu olarak geçecek bir hadi-se vuku bulur. "Sırf Abdülhamid'e inat olsun diye, Osmanlı'nın düşmanı olan

İngiltere'ye hem de emperyalistçe bir ha-reketinden dolayı sevgi gösterisinde bu-lunmanın mantıklı bir izahı olmasa ge-rektir. Bu körü körüne bir hayranlıktır." sözleriyle olayın vahametini açıkla-yan Karataş, Sîret'in sorgusunda, ha-reketin düzenlenmesinde büyük tesiri olduğunu itiraf ettiğini ve Adıya-man'a sürgün edildiğini aktarır. Şair, yıllar sonra Transval Mektubu'nu boşboğazlık olarak nitelendirecektir.

Adıyaman'a sürgün, on dört yıllık koşturmacayla geçen hayatının da başlangıcıdır. Annesini, ilk eşi Berrin Hanım'ı ve on bir aylık kızı Hüces-te'yi İstanbul'da bırakıp Anado-lu'nun o vakit ücre bir kasabası olan Adıyaman'a gider. O günlerin duy-gusu şu iki musrada gizlidir: "Bir mak-berin sükûnu içinde boğulmuşum / İnsan değil bu lânedeki besbelli baykuşum!"

Eşi, o sürgündeyken kederden vereme yakalanır ve hayatını kaybe-der. Tüm bu acı ve sıkıntılara daya-namayan Sîret, Mersin'e firar eder. Burada İngiliz konsolosluğuna baş-vurarak macerasını anlatır. Konsolos bizzat ilgilenir ve Sîret'i gemiye bin-dirip önce İskenderiye'ye, oradan da şairin Kahire'ye gitmesini sağlar. Korfo Adası üzerinden Paris'e varır. Paris'e ayak basar basmaz İstan-bul'dan gelen 24 Aralık 1901 tarihli *İkdam* gazetesinden idama mahkûm edildiğini öğrenir. İdamın gerekçesi şudur; Kahire'de bulunan önemli bir zat, İstanbul hükûmetine bir telgraf çekerek adı geçen iki kişinin Yıldız Sarayı civarına dinamit koymayı ka-rarlaştırdıklarını, dinamit getirmek üzere de Paris'e Sîret adlı bir şahsı gönderdiklerini bildirir.

Sîret "hızlı" bir Jön Türk'tür ve Prens Sabahattin'in yakın adamıdır. Yahya Kemal, Sîret'in siyasi etkinliği

için; "Gençtürklüğün fikirlerinden ziyade entrikalı işlerinde koştururdu." demiştir. Paris'te kaldığı apartmana gelenler arasında Samipaşazâde Sezai, Abdullah Cevdet, Abdülhalim Memduh, Doktor Nâzım ve Yahya Kemal gibi simalar vardır. Hüseyin Sîret, 1904'ün Şubat ayına kadar Paris'te kalır. *Leyâli Girizan*'ı bu tarihte Paris'te bastığı için bu kanuya varılmıştır. Yahya Kemal hatıralarında 1906 sonbaharında Sîret'i Brüksel'de gördüğünü yazar.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a dönenler arasında Hüseyin Sîret de vardır. Sekiz yıllık fasıladan sonra yurduna dönen Sîret, umduğunu bulamadığı bir vatanla karşılaşır. "Yeni düzenin ihsarından" ona pek bir şey düşmez. Darülfunun'da iki yıl edebiyat muallimliği yapan şair, Mabeyn Müşiri Said Paşa'nın kızı Yegâne Hanım'la da bu dönemde evlenir.

21 Temmuz 1912'ye kadar hiç resmî görev almaz. Geçimini ise özel dersler vererek sağlar. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın kurucuları arasında yer alır. Fırka içerisinde önemli bir etkinliği tespit edilemez. Daha sonra, Hazine-i Evrak Müdürlüğü görevine getirilir. 23 Temmuz 1913'te İttihatçılar Bâbiâli'yi basıp Nazım Paşa'yı öldürünce Mahmut Şevket Paşa hükümeti işbaşına gelir. Bu görev değişikliği Sîret'in de müdürlüğünün sona ermesi demektir. Hatta yeni hükümetin mensupları Sîret için "ahrara mensup" diyerek onun evine baskın düzenlerler. Sinop'a sürgün edileceğini duyan şair, yirmi gün Tevfik Fikret'in evinde ve Robert Kolej'de saklanır. Sonra bir yolunu bularak bir Rus vapuruyla, Amerikalıların da yardımını alarak Marsilya'ya kaçar. İlk olarak Marsilya'ya giden şair, buradan da Fransa'nın bir sahil kasaba-

sı olan Nice'ye geçer. Söz konusu şehirde bir yıl kalır. Karataş, bu süre içerisinde şairin ne yaptığına dair bir bilginin olmadığını nakleder. 1914'te yurduna daha yakın olmak düşüncesiyle Selanik'e gelir. Burada da üç yıldan fazla kalmıştır. 1917'nin sonlarında Selanik'ten de ayrılan şair, Cenevre'ye gider. Beş sene "mütemadiyen" Cenevre'de kalır. Osmanlı'nın son dönemini yaşadığı o trajik günlerde, 1920'lerin başlarında İstanbul'a ikinci kez döner. Hemen, kısa bir süre de olsa Beşiktaş'taki Gazi Osman Paşa Mektebi Sultanisi'nde edebiyat muallimliği yapmıştır. On sekiz ay Matbuat-ı Umumiye Müdürlüğü de yaptıktan sonra öğretmenliğe döner ve uzun yıllar bu işle meşgul olur.

Cumhuriyet döneminde sade ve sakin bir hayat sürecektir. Bu yıllarda üçüncü evliliğini Nigarin Hanım'la yapar. Uzun yıllar Darüşşafaka Lisesi, Alman Mektebi, Esayan, Avusturya ve Kuleli Askerî liselerinde edebiyat öğretmenliği yapan şair, yine de tam bir refaha kavuşamaz. Burada kısa bir anekdotu aktarabiliriz. Turan Karataş, şairin hayatına dair bir belge bulmak için Darüşşafaka Lisesi'ne gider. Müdür muavini olan kişi Hüseyin Sîret adını duymadığını, öğretmenlerine ait eski evrakın lisenin deposunda bulunduğunu ve onlara bakmanın mümkün olmadığını ifade eder. Karataş, oradan eli boş döner. Arşiv ve kütüphane problemlerimizin düzelmediğini gösteren tipik bir örnektir bu. Şairin ölümünden 12-13 yıl önce yani 1946-47'de öğretmenlikten ayrıldığı tahmin ediliyor.

Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllarda Hüseyin Sîret'in, Karagüm-rük'teki Cerrahî Asitanesi Postnişini İbrahim Fahrettin Efendi'ye intisap ettiğini öğreniyoruz. Şairin meşhur

"Naat-i Şerif"ini kaleme almasının vesilesinin Fahrettin Efendi olduğu birtakım zevattan şifahî olarak aktarılır. Karataş, kitabında buna yer veriyor. Bu hadise Sîret'in tasavvufa olan ilgisini doğrulamıştır. Şair, yazdığı manzumede şeyhinin kendisine yeni bir feyz kapısı açtığını, ömrünü bereketlendirdiğini, böylece can sıkıntısı ve gam içinde geçen günlerinin sevinç kaynağına dönüşmüş olduğunu söyler.

Tarihimizin üç önemli dönemine (Abdülhamid, Meşrutiyet ve Cumhuriyet) tanıklık eden Sîret, uzun ve bedbaht bir hayat sürmüştür. Şairin vefat haberi *Tercüman*'da şu şekilde duyurulmuştur: "*Servet-i Fünun ekolünün velûd ve değerli şairi Hüseyin Sîret kısa bir hastalığı müteakip 87 yaşında vefat etmiştir. Merhumun cenazesi yarın öğleden sonra Ortaköy'de Yahya Efendi Dergâhı'ndaki makberesine defnedilecektir.*"

Sanatı-Siyasî Hayatı ve Çevresi

Bu kısımda da kısaca şairin edebî hayatı hakkında, kitapta neler söylendiğini aktarabiliriz. Hüseyin Sîret şiiri, Servet-i Fünun neslinin genel özelliklerini ihtiva eder. Geceyi gündüze tercih edişi, gündüzden nefret edişi, gürültüden hoşlanmaması, sessizliği sevmesi gibi hususiyetlerini kendi kuşağından alır.

Turan Karataş, Hüseyin Sîret'in Atatürk ve İsmet İnönü için övgü dolu şiirler yazdığını nakleder. Yazdıklarında, klasik Türk şiirindeki caize geleneğini eleştiren şair, bunu yaparak Cumhuriyet yönetimiyle arasını hoş tutmak istemiş, milletvekilliği gibi görevlerin kendisine verilmesi için bu şiirleri yazmıştır. Karataş'ın iddiası bu yöndedir.

Hüseyin Sîret'in dil ile olan irtibatı da kitapta ele alınır. Özel hayatında dine saygılı olan şairin eserlerinde dinle ilgili bir hassasiyet yoktur. Kendisi de fetva ehli ve İslâm şairi olmadığını, yalnız Hakk'ı ikrar eden bir Müslüman şair olduğunu vurgular.

Edebî Hayatı ve Eserleri

Mülkiye Mektebi'nde Nâmuk Kemal'in hayranlarındandır. Rıza Tevfik'ten vezinli ve kafiyeli söz söylemeyi öğrenmiştir. "*Sen benim ilk üstâd-ı şi'rimsin.*" sözünü onun için kullanmıştır. İlk şiir denemeleri İsmail Hakkı'nın çıkardığı Fikret, Cenap ve İsmail Safa'nın da yazdığı *Mektep* mecmuasında görülür. Bu ilk denemeler Divan şiiri tarzındadır. Özünde küçük yenilikler barındırır. Yenilikçilere hayran olsa da şiirinin kaynağında klasik şiirimiz vardır. *Maarif, Servet-i Fünun*'dan sonra en çok yazdığı dergidir. Karataş; "*Şairin bu ilk ürünlerinde, eskiyle yeni arasında kararsızdır. Belli olan bir şey vardır ki, o da Sîret'in gittikçe modern denemeler yaptığı ve gittikçe eserlerini güzelleştirdiğidir.*" der. Tevfik Fikret'in *Servet-i Fünun*'un başına geçmesinden yaklaşık yedi ay sonra *Dürdane-i Garam* adlı bir manzume yayımlar şair. Bu şiir sone tarzında yazılmıştır, oldukça 'yapmacıktır.' Şairin burada yayımladığı ilk on beş şiirinde Sîret, daha sonraki sekiz şiirinde Hüseyin Sîret imzasını kullandığını Karataş tespit etmiştir. Adıyaman'a sürgün edildikten sonra Ömer Senih takma adını kullanır. Yazar bu durumu şu cümleyle açıklar: "*Devlet eliyle sürgüne gönderilen birinin asli imzasıyla bir dergide yazı neşretmesi o derginin kapanmasına sebep olabilirdi o dönemde.*" Ayrıca Karataş, farklı edebiyat tarihi kitapla-

rında Ömer Seniğ adıyla ilgili yazı-
lanlara karşı çıkararak bu adın 1900 yı-
lından sonra kullanıldığını belirtir.

Osmanlı gazetesinde şair, "Anado-
lu Mektupları" adıyla yazılar yayımlar.
Bu yazılar, şairin Adıyaman izlenim-
lerinden meydana gelir. Oradaki memurların ne kadar zelil durumda olduklarını anlatır bu yazılar. Edebiyat hakkında yazdığı makalesi "Bugünkü Edebiyatımız ve Üdebamız" adını taşır. Sanatkarın halk ve mutlak hükümet olmak üzere iki düşmanı olduğunu bahseder. Çalışmada, Hüseyin Sîret'in dile bakışı da aktarılır. Ona göre, Türkçeden Farsça ve Arapça kelimelerin atılması dili kısırlaştırır. Türkçede yabancı terkiplerin bile kaldırılmasına karşıdır.

Buradan itibaren sözü şairin şiir kitaplarına getirebiliriz. *Leyâl-i Girizân*, Hüseyin Sîret'in en meşhur şiir kitabıdır. Bir diğer kitabı *Bağbozumu*'dur. Bunları, *Kıvılcımlı Kül* ve bir hicviye olan *Kargalar* takip eder. (*Kargalar*, kitap hacminde değildir). *Bağbozumu*'ndaki şiirler *Leyâl-i Girizân*'a göre daha sadedir. *Bağbozumu*'ndan dokuz yıl sonra 1937'de *Kıvılcımlı Kül* yayımlanır. Şiirlerin hemen tamamı Divan şiirine duyulan sevginin tezahürü olarak değerlendirilir. Bu kitapla Sîret'in Yenişehirli Avni'yi gölgede bıraktığına dair mübalağalı iltifatlar bile yapılır o dönemde.

Hüseyin Sîret yaşlılık döneminde kitap yayımlamak yerine yazdıklarını küçük risaleler hâlinde bastırmayı tercih etmiştir. Dört sayfalık *Üstadın Şairi* adlı kitapçık bunların ilkidir. Maalesef, bu eser edebiyat dünyasında pek bir ilgi uyandırmaz.

"Hüseyin Sîret gibi duygulu ve 'nazenin' bir şairin şahsiyetiyle, mizacıyla pek uyuşmayan *Kargalar*" toplam on

üç sayfaya sığdırılmış, altmış altı beyitlik bir şiirdir. Mesnevî tarzında yazılmıştır. Edebiyat dünyasındaki pek çok insanın ilgisini çekecek bir muhtevaya sahiptir. Şairin, Cumhuriyet idaresinde eski dostlarının makam ve şana kavuştuklarını, kendisinin ise bir köşede unutulduğunu hissettiren bir yapısı vardır şiirin. Şair, *Kargalar* diye, ünlü pek çok edebiyatçıyı, siyasetçiyi, yazarı kasteder. Turan Karataş, bu isimlerin kimler olduğunu ve haklarında neler söylendiğini ele alır. Bir de önemli bir ayrıntıyı nakleder. *Kargalar*'ın Atatürk'ün ölümünden kısa bir süre sonra yazılması tesadüfî olarak değerlendirmez. Başa geçen İnönü'ye şiirde küçük de olsa bir iltifat vardır. Şair bunu yaparak mansip peşinde olabileceğini göstermektedir Karataş'a göre. Belki de sesini duyurmak istemiştir. Şiirde adı geçen en meşhur isimlerden Yahya Kemal için; "*Kimi divan yolunda bir dededir / Hamid'in iç cebinde bir güvedir. / (...) / Dokuz ay on gün oldu hamiledir, / Gebelik hali onda bir çiledir.*" mısralarını dizecektir.

Hüseyin Sîret'in kitaplarına girmeyen şiirlerinden "Naat-i Şerif" üzerinde özenle durulur. Manzumelerinde dine dair bir ayrıntıya yer vermeyen şair bu şiirinde Peygamberimiz Hz. Muhammed'i metheder. Hâl tercümesiyle birlikte şiir yirmi beyittir. Prens Sabahattin'in ardından da bir mersiye kaleme almıştır. Karataş bunun sıradan bir mersiye olduğunu belirtir.

Edebî ve Siyasî Çevresi

Divan edebiyatından Fuzulî, Nedim ve Galib'e büyük hayranlık duyar. Tanzimat kuşağındansa Nâmık Kemal, Ziya Paşa ve Şinasi sevdiikle-

ri arasındadır. Hamid'in ise zekâsına hayrandır fakat ahlakını beğenmez. Bu isimlerin haricinde Sîret'in şiire ilgi duymasında en önemli tesir Rêcaizâde Ekrem'den gelecektir. Mehmet Âkif'le ise yakından görüşmesine rağmen, ona karşı her zaman muhabbet içerisinde olmuştur. O, meşhur "Kargalar" manzumesinde saygıyla bahsettiği isimlerdendir. Âkif hakkında; "*Saha-yı nazmın şeh-süvarı olan bu kudretli nâzım, tarih-i edebiyatımızda mühim bir şahsiyettir. Çanakkale bedîası, Süleymaniyye Camii gibi yıkılmak şanından olmayan bir âbidedir. Bu âbide-i hamasetin bir eşi daha*

vücûda gelebilir mi, bilmem. İstiklâl Marşı, Bülbül, Gece ve buna mümâsil birkaç manzûmesi, edebiyatımızın birer şehkârıdır." demiştir.

Turan Karataş, Sîret'in şiirini üç tema etrafında toplar: Aşk/kadın, tabiat ve gurbet. Bunlardan ilk ikisini daha sıklıkla işlediği görülür. Sîret'teki aşk ne tenseldir ne de ilahî. Kadınlar, şairin dünyasında apayrı bir yer tutar. Ona göre kadınlar olmasaydı erkeklerin dünyaya gelmeleri kadar mânâsız ve yavan bir hadise olamazdı. Hatta şair daha da ileri giderek yer yer kadını ilahileştirir.

Yakup Öztürk*

Edebiyatımızda Yabancılaşma Olgusuna Yeni Bir Kaynak: Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Özel Yabancılaşma**

Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Özel Yabancılaşma adlı eser Akçağ Yayınları'ndan çıktı. Hakan Sazyek, 252 sayfa olan bu çalışmasında; Abdülhak Şinasi Hisar'ın modernist akım etkisinde yazılan romanlarındaki başkişiler (protagonist)in 'özel yabancılaşması'na eğilmekte ve bu yabancılaşma olgusunun sosyolojik, psikolojik ve felsefi boyutlarını vermektedir.

Özellikle son yıllardaki çalışmalarında edebiyatımızdaki modernite, modernizm, yabancılaşma üzerine eğilen Hakan Sazyek'in bu eseri, orijinal bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Sanayi devrimiyle başlayan ve dünya çapında büyük bir etki yara-

tan modernizm, bünyesinde taşıdığı kimi özelliklerini sosyolojik ve psikolojik bağlamda, içinde yaşadığı topluma derin bir şekilde yansıtarak varlığını bugüne kadar sürdürülmüş ve çok boyutlu bir biçimde sanatın birçok dalında etkisini göstermiştir.

Modernizmin, çağın insanlarına bir getirisini olan özel yabancılaşmanın, roman ve kahramanı ekseninde, edebiyatımızdaki ilk örneklerinin de sahibi *Fahim Bey ve Biz* (1941), *Çamlıca'daki Eniştemiz* (1944), *Ali Nizamî Bey'in Alaf-rangalığı ve Şeyhliği* (1952) adlı eserleriyle Abdülhak Şinasi Hisar olmuştur.

İşte Hakan Sazyek bu kapsamlı çalışmasında, Abdülhak Şinasi Hisar'ın yukarıdaki romanlarında öne çıkan

* Fatih Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.

** Hakan Sazyek, *Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Özel Yabancılaşma*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, 252 s.